

ТЕНДЕНЦІЇ ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Іванський А. Й.

*заслужений юрист України, доктор юридичних наук,
професор кафедри державно-правових дисциплін
Міжнародного гуманітарного університету
м. Одеса, Україна*

В умовах війни застосування валютних обмежень Національним банком України є раціональним інструментом забезпечення грошової одиниці. Так, при виконанні своєї основної функції Національний банк України має виходити із пріоритетності досягнення та підтримки цінової стабільності в державі, а також у межах своїх повноважень сприяти фінансовій стабільності, в тому числі і стабільності банківської системи. У зв'язку з цим, використання валютних обмежень виступає основним інструментом реалізації Національним банком України свого власного призначення як органу державної влади спеціальної компетенції. Отже, з цього виходить, що валютні обмеження, впроваджені Національним банком України, спрямовані на регулювання валютних праввідносин в ракурсі застосування обмежувальних нормативів у сфері здійснення операцій із валютою та валютними цінностями.

Так, вперше валютні обмеження було запроваджено в деяких країнах (Німеччина, Австро-Угорщина та ін.) під час Першої світової війни, посилилися вони під час кризи 1929–33 рр., а в роки Другої світової війни валютні обмеження були запроваджені майже в усіх розвинутих країнах (крім США та Швейцарії). У 50-ті валютні обмеження дещо послабилися, наприклад у Франції була дозволена вільна торгівля золотом всередині країни, введена оборотність валют в Італії, Бельгії та інших країнах. Ступінь валютних обмежень залежить від багатьох економічних показників стабільності курсу національної валюти, стану торговельного і платіжного балансів, економічної кон'юнктури тощо. У багатьох державах зберігаються валютні обмеження щодо поточних операцій платіжного балансу, операцій з рухом капіталів щодо термінів обміну іноземної валюти на національну в розрахунках у сфері міжнародної торгівлі товарами і послугами, в деяких країнах (Франція, Італія, Канада та ін.) забороняється чи потрібний наявний дозвіл для відкриття рахунків в іноземній валюті всередині країни та за її кордоном; у Швейцарії контролюються відсоткові ставки, які

виплачують банки по вкладах нерезидентам, а також купівля іноземцями цінних паперів та ін. В Україні обіг іноземної валюти було заборонено в 1995 році. Наразі в Україні впорядковується система обліку й постійного контролю за обігом іноземної валюти. Однак, ці заходи не змогли послабити «доларизації» економіки [2].

З початком повномасштабної війни Росії проти України Національним банком України були запроваджені певні валютні обмеження на період воєнного стану. Вказані обмеження під час війни в основному регулюються постановою Правління НБУ від 24.02.2022 р. № 18 «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану» (далі – Постанова № 18) та передбачають ліміт на зняття готівки, заборону на купівлю іноземної валюти та заморожування курсу гривні. Водночас запроваджені правила не є сталими. Так, Національний банк України з 24 лютого вносив зміни до постанови 34 рази, що, очевидно, пояснюється необхідністю реагувати на виклики, які постали перед банківською системою у зв'язку з війною [1].

Тому зараз Національний банк України оновлює та уточнює валютні обмеження, необхідні для забезпечення макроекономічної стійкості України. Так, 21 липня 2022 року Національний банк України вводить обмеження на щомісячний ліміт на зняття готівки за кордоном, що становить 50 тис. гривень на місяць, який поділено на тижні: впродовж семи календарних днів можна було зняти не більше 12,5 тис. грн. в еквіваленті. Однак, 5 вересня Національний банк оприлюднив постанову № 197 від 02.09.2022 року, якою оновлені або уточнені валютні обмеження, що були встановлені постановою Правління НБУ від 24 лютого 2022 року № 18 «Про роботу банківської системи у період запровадження воєнного стану».

Далі підкреслимо, що в Україні розрахунки карткою, як і раніше, залишаються необмежені в сумі, але на розрахунки за кордоном та в інтернеті із використанням гривневих платіжних карток встановлено ліміт у розмірі 100 тис. грн. в еквіваленті з усіх рахунків клієнта в одному банку, відкритих у національній валюті. Зауважимо, що запроваджені Національним банком України тимчасові норми не дають змогу переказувати іноземну валюту за кордон для погашення та обслуговування українськими підприємствами боргових зобов'язань перед нерезидентами. Ця норма необхідна для збереження міжнародних резервів України, оскільки здійснення відповідних платежів у повному обсязі вимагало б суттєвого обсягу дефіцитного в умовах війни валютного резерву.

Національний банк України також визначив, що з 6 вересня 2022 року для здійснення розрахунків в іноземній валюті юридичні особи мають спочатку використовувати наявну в них іноземну валюту,

а далі, за необхідності, купувати її на валютному ринку України. Зважаючи на це, відповідна норма зменшить попит на іноземну валюту і дасть змогу зберегти міжнародні резерви України, які є важливими для забезпечення оборонних потреб, стабільної роботи економіки та фінансової системи України. У свою чергу, деякі вимоги щодо здійснення бізнесом переказів валюти закордон все ж таки послаблюються. Так, наприклад, 29 вересня 2022 року НБУ дозволив з певними обмеженнями здійснювати переказ коштів юридичною особою-резидентом на рахунки власних філій, представництв та інших відокремлених підрозділів, відкритих за кордоном. Зокрема, переказ дозволений в межах тієї суми коштів, що була витрачена для аналогічних цілей у 2021 році, виключно за рахунок власних коштів в іноземній валюті, через один банк, і в межах кошторису витрат для фінансування витрат на утримання його філій, представництв та інших відокремлених підрозділів.

Далі необхідно підкреслити, що Національний банк України з 1 жовтня 2022 року збільшує із 50 тис. грн. до 100 тис. грн. (в еквіваленті) щомісячний ліміт на купівлю громадянами безготівкової іноземної валюти з подальшим розміщенням на безвідкладний депозит від трьох місяців. Крім того, Національний банк України визначив, що банки не мають права припинити валютний нагляд за дотриманням українським бізнесом граничних строків розрахунків за операцією з експорту або імпорту товарів на підставі документів про припинення зобов'язань шляхом взаємозаліку. Це сприятиме збільшенню прозорості грошових потоків за експортно – імпортними операціями. Зауважимо, що Національний банк України й надалі аналізує ситуацію на валютному та фінансовому ринку та уточнює інструменти регулювання, враховуючи, зокрема, запити громадян, бізнесу, волонтерів та державних органів, а також бере до уваги рекордний рівень ліквідності банківської системи. Так, 5 листопада 2022 року почали діяти нові валютні обмеження в Україні. Ці валютні обмеження стосуються підтримки обороноздатності України волонтерами, діяльності українських експертів, а також використання іноземної валюти благодійними фондами.

Наведені зміни та інші уточнення були внесені постановою Правління Національного банку України від 4 листопада 2022 року № 227 «Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України». Так, зміни, внесені цією постановою направлені на те, що громадяни, які фактично займаються волонтерською діяльністю, можуть купувати валюту та переводити її за кордон у межах 400 тис. гривень в місяць, але тільки для придбання товарів з ціллю сприяння підвищенню обороноздатності України. Крім

того, волонтери також можуть розраховуватися гривневими платіжними картками за кордоном без обмежень.

Ще однією новелою валютного законодавства є те, що, відповідно до Постанови НБУ № 227, банки не враховуватимуть наявні залишки коштів в іноземній валюті на рахунках благодійних фондів та не вимагатимуть продажу або використання наявної валюти під час задоволення заявок на купівлю іноземної валюти для оплати імпорتنих контрактів. Це рішення ухвалювалося з огляду на те, що іноземна валюта може надходити на рахунки благодійних фондів як допомога з цільовим призначенням. Відповідні зміни не матимуть значного впливу на міжнародні резерви та увалювалися, зважаючи на вагоме значення благодійних фондів, зокрема в умовах воєнного стану.

Далі необхідно звернути нашу увагу на те, що Національний банк пом'якшує валютні обмеження з огляду на звернення представників фінансового ринку, державних органів і бізнесу, враховуючи завдання збереження макрофінансової стабільності й захисту міжнародних резервів України. Так, 13 грудня 2022 року набрала чинності постанова Правління Національного банку України «Про внесення змін до постанови Правління Національного банку України від 24 лютого 2022 року № 18», де НБУ оголосив про наступні пом'якшення валютних обмежень для страховиків та військових ЗСУ, що не є громадянами України. Тому зараз іноземці, які служать у Збройних Силах України можуть перераховувати за кордон отримане грошове забезпечення в межах щомісячного ліміту 400 тис. гривень в еквіваленті. Ці операції можуть здійснюватися через банк, в якому відкрито рахунок для зарахування такого грошового забезпечення.

Таким чином, ми дійшли висновку, що застосування валютних обмежень Національним банком України спрямовані передусім на захист національної валюти, стабілізацію курсу гривні, а також на захист гривні від валютних спекуляцій. Безперечно, такі обмежувальні заходи забезпечать стабільність розвитку економіки нашої держави. І хоча ці валютні обмеження і їх часті зміни дещо ускладнюють ведення бізнесу, все ж таки саме вони допоможуть банківській системі України вистояти під час війни і підвищити рівень обороноздатності України, тим самим захищаючи національну безпеку України від посягань.

Література:

1. Мирослава Нечай. Валютні обмеження для людей та бізнесів під час війни: що можна і що заборонено. URL: <https://ain.ua/2022/11/29/valyutni-obmezheniya-dlya-lyudej-ta-biznesiv-pid-chas-vijny-shho-mozhna-i-shho-zaboroneno/>

2. Економічна енциклопедія : у трьох томах / Тернопільський національний економічний університет. Київ : Академія, 2000. Т. 1. 864 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-293-0-16>

ПЕРСПЕКТИВИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Крупнова А. О.

*здобувач III освітньо-наукового рівня вищої освіти (доктор філософії)
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янчука
м. Рівне, Україна*

Сьогоднішній світ продовжує стрімко розвиватися в інформаційній епісі, яка характеризується поступовим переходом від традиційної індустрії, до індустрії оцифрованої, комп'ютеризованої, заснованої на трансфері інформації. Щороку все більше інформації створюється, відправляється, передається, одержується, обробляється, використовується та зберігається суб'єктами інформаційних відносин. Весь масив інформації створює інформаційне середовище (інформаційну сферу), в яке занурене українське суспільство, істотно пов'язане зі станом національної безпеки держави в цілому та станом її інформаційної безпеки зокрема. Враховуючи ситуацію, в якій опинилася наша країна у зв'язку з негативними економічними, політичними та військовими подіями, забезпечення інформаційної безпеки України стає пріоритетним завданням у загальній системі забезпечення національної безпеки. Саме існування нашої держави залежить від забезпечення її інформаційної безпеки, і з кожним наступним роком ця залежність, як прогнозується, буде лише зміцнюватись.

В умовах триваючої військової агресії, а також пов'язаних із нею інших викликів наша держава повинна невпинно адаптуватися до реалій сьогодення, зокрема, вдосконалювати правову базу, яка матиме здатність протидіяти постійно виникаючим загрозам. Мета системи правового регулювання національної (державної) безпеки, в тому числі інформаційної, як її складової частини, полягає у забезпеченні цілісної та комплексної державної політики сьогоденної та майбутньої безпеки України. Прийняті законодавчі та нормативно-правові акти мають бути спрямовані на створення необхідних дієвих механізмів не